

Tónlist rauði þráðurinn í öllu námi grunnskólans

Kennsluáætlun í Byrjendalæsi

Til notkunar með Koma og skoðaðu sögu mannkyns

eftir Sigrúnu Helgadóttur
teikningar Auður Jónsdóttir
Námsgagnastofnun 2006

Hugsuð fyrir 3. - 4. bekk

Sigurlína Jónsdóttir

Námsumhverfi

Með þessu verkefni þurfa að vera til staðar bækur fyrir börn um Sögu mannkyns. Auk þess annað sem tengist innihaldi bókinnar *Sögu mannkyns* um þau lönd og menningu sem talað er um auk uppfinninga, aðgangur að bókasafni, hljómflutningtækjum og tölvum.

Einnig venjulegu skólastofu föndurefni s.s. pappír, cartoni, bandi, litum, skærum, lími o.s.frv.

Öll hlustunardæmi eru með tengil á *Youtube* og sum sönglög. Önnur lög eru stjórnumerkt, * eru „*Syngjandi skóli*” hlustunarefni eftir Þórunni Björnsdóttur, aðgengileg á nams.is; ** bókinn „*Söngvasafn Ef væri ég söngvari*” eftir Ragnheiði Gestsdóttur á meðfylgjandi geisladiski; *** má nálgast á tonlist.is gegn gjaldi.

Dæmi um sönglög

Nú glitrar mold og mar (Ítalía)

[El condor pasa](#) (Perú) ***

Nú gaman gaman er (Þýskaland) ***

Klementínudans (Ameríka)

[Vertu til því vorid](#) (Rússland) ** ***

Dæmi um hlustunarefni

[Afrískur dýrðarsöngur](#) (African Sanctus)-David Fanshawe

[Song of the Pharaohs](#)

[Dance Chinoise](#) úr Hnotubrjótnum – Tschaikowsky

[Kínversk fiðla og fiðla](#)

[Grikkinn Zorba](#) – Theodorakis/

[Dans Zorba](#) - Theodorakis/

[Furur Rómarborgar](#) (Pines of Rom)-Respighi

[El condor pasa](#)

[Af fjarlægum löndum og þjóðum/Of Foreign Lands & People](#) – Schumann

[Sinfónía nýja heimsins/The New World Symphony](#) – Dvorak

[Sverðdansinn \(Sabre Dance\)](#) – Khatschaturian

Markmið

- Að auka lestrarfærni (fjölbreyttan lestur, t.d. skimun, leitarlestur, læra ljóð (söngtexta), og lesa upphátt fyrir aðra).
- Að vinna með stafi og hljóð, sérhljóða og samhljóða g-k-h.
- Auka orðaforða.
- Að efla ritun.
- Að æfa framsögn, tjáningu og söng.
- Efla heyrnæmt og sjónræmt rýni.

Námsmat

Nemendur gefa samnemendum stjórnur fyrir virkni í hópvinnu.

Heimavinna

Fara heim með bókina *Komdu og skoðuðu sögu mannkyns* og ræða innihaldið við fjölskylduna.

Upplestur (Komdu og skoðaðu sögu mannkyns)

- Höfundar kynntir.
- Bókin skoðuð, forsíða og baksíða og spáð í innihaldið. Einnig velt fyrir sér tengslum hennar við aðrar bækur (Komdu og skoðaðu ...).
- Bókin lesin í heild.
- Hugtök skráðir á töflu (flettistöfluna)
- Ýmsar sögulegar myndir sýndar

Hlusta á: [Afrískur dýrðarsöngur](#) (African Sanctus)-
David Fanshawe

1. lota

Höfundar
Bókarkápa
Viðfangsefni(saga mannkyns)
Hlustun

Slagverk

Slagverksfjölskyldan samanstendur af hljóðfærum sem eru slegin. Trommur gefa frá sér hávaða en ekki tón nema pákurnar þær er hægt að stilla með því að strekkja skinnið.

Hlustið og horfið á afríska dýrðarsönginn í byrjun sjást pákurnar vel. Þær eru stundum kallaða nornapottur í gríni.

Þetta er sérstakt verk þar sem blandast saman upptaka frá Afríku og svo verkið sjálft sem er í evrópskri kórahefð.

Sanctus

Sanctus er dýrðarsöngur.

Umræður og vinna nemenda í hóp, einslega eða í þörum

- Bókin lesin aftur og ýmis orð skoðuð og skráð á flettistöfluna.
- Orð sem hægt er að skoða eða vinna með (kennari velur úr eftirfarandi upptalningu):

Frummenn, nútímafólk, hljóðfæri, heimsálfa, siðir, frjósöm jörð, mannkynssaga, rækta, eyðimörk, faraó, píramídi, líkami, múmía, rotna, grafhýsi, gersemi, letur, sefgras, papírur, umlíkinn, einangraður, menning, landbúnaður, silkifiðrildi, púpa, tákn, varnarveggur, smáríki, mannvirki, pappír, postulín, áttaviti, hjólbörur, borgríki, guðir, gyðjur, marmarahof, rökfræði, hershöfðingi, vatnsveita, skólpleiðsla, baðhús, þrell, hringleikahús, leikrit, skylmast, regnskógur, sendiboði, skilaboð, varningur, klyfjar, lénsskipulag, páfi, villutrúarfólk, klaustur, kastali, vísindi, prentvél, skipsfarmur, fylki, sjálfstæði, matjurt, frumbyggjar, nýbúar, sjúkdómur, heimkynni, baðmull, völdugur, bylting, skoðun, aðalsmaður, iðnbylting, verksmiðja, verkafólk, verkfall, flugvél, tölva, netið

- **Lykilorð:** mannkynssaga, frumbyggjar
Nota meðfylgjandi blað til að skrifa ný orð á (einstaklingsvinna).
- Finna orð í textanum sem innihalda samhljóðin g-k-h: –(ljósrit úr bók, paravinna).

Hlusta á: tónlist frá Egyptalandi
[Song of the Pharaohs](#)

2. lota

Viðfangsefni bókin
Komdu og skoðaðu sögu mannkyns
Lestur
Ný orð
Hugtök
Lykilorð
Samhljóðar g-k-h
Ritun – stafagerð
Hlustun

Þjóðlag

Þjóðlag er lag sem enginn veit lengur hver samdi svo þjóðin á það saman. Bjarni Þorsteinsson safnaði saman fjölda íslenskra þjóðlag og átti stóran þátt í hve mörg þjóðlög varðveittust. [Þjóðlagasafnið á Siglufirði](#) er reist í minningu hans.

<p>Stöðvavinna:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hópur 1: Býr til veggspjald: Menn verða til (bls. 2-3) ○ Hópur 2: Býr til veggspjald: Egyptaland hið forna (bls. 6-7). ○ Hópur 3: Býr til veggspjald: Kína (bls. 8-9). <p>Hópur 4: Býr til veggspjald: Grikkland (bls. 10-11). Hópur 5: Býr til veggspjald: Rómaveldi (bls. 12-13). Hópur 6: Býr til veggspjald: Perú (bls. 14-15) Hópur 7: Býr til veggspjald: Ameríka (bls. 20-21).</p> <p>Hlusta á: Dance Chinoise úr Hnotubrjótnum - Tschaikowsky</p> <p>Kínversk fiðla og fiðla</p> <p>Grikkinn Zorba – Theodorakis/ Dans Zorba - Theodorakis/</p>	<p>3. lota</p> <p>Myndræn yfirlýsing Ný orð Ritun – stafagerð Upplýsingaöflun/ Bókasafn/ Tölvur Hlustun</p> <p> Ballett er kassískt dansform á sviði þar sem dönsuð er saga við hljómsveitarundirleik. Dansinn er mjög krefjandi og dansað er á tásóm.</p> <p> Horfið á myndböndin af Zorba og reynið að læra dansinn og dansa með.</p>
<p>Stöðvavinna:</p> <p>Unnið áfram að verkefni lotu 3</p> <p>Syngja: El condor pasa (Perú) (á ensku)</p> <p>Hlusta á: Furur Rómarborgar (Pines of Rom)-Respighi</p> <p>El condor pasa</p> <p>Sinfónía nýja heimsins/The New World Symphony – Dvorak</p>	<p>4. lota</p> <p>Myndræn yfirlýsing Ný orð Ritun – stafagerð Upplýsingaöflun/ Bókasafn/ Tölvur Söngur Hlustun</p> <p> Sinfónía Sinfónía er verk fyrir hljómsveit sem er samsett úr mörgum köflum.</p> <p> Málmblasturshljóðfæri Málmblasturshljóðfæri eru notuð í lúðrasveitum og símfóníuhljómsveitum og eru flest úr málm t.d horn, trompett, básúna og túba.</p> <p> Það er til skemmtileg saga um um Tobba túbu þar sem vináttan er umfjöllunarefnið. Tobbi túba Á ensku</p>

<p>Stöðvavinna:</p> <p>Uppfinningar, byggingar Stöð 1: letur Stöð 2: prentvél Stöð 3: vélar-iðnbyltingin Stöð 4: byggingar</p> <p>Syngja: Nú gaman gaman er (Þýskal.) Klementínudans (Ameríka) Vertu til því vorið (Rússland) Nú glitrar mold og mar (Ítalía) El condor pasa (Perú)</p> <p>Hlusta á: Af fjarlægum löndum og þjóðum/Of Foreign Lands & People – Schumann Sverðdansinn (Sabre Dance) – Khatschaturian</p>	<p>5. lota</p> <p>Myndræn yfirfærsla Ný orð Ritun – stafagerð Upplýsingaöflun/ Bókasafn/ Tölvur Söngur Hlustun</p> <p> Hlustið með lokuð augun á <i>Af fjarlægum löndum og þjóðum</i> og ferðist um í huganum og látið ímyndunaraflið leika lausum hala.</p> <p> Skiptið í tvö lið sem standa í röð út við vegg á móti hvort öðru með langa borða í hönd. Liðin skiptast á að færa sig fram á gólflið og þykjast skylmast með borðunum.</p>
<p>Sýning</p> <p>Nemendur sýna vinnu sína við veggspjöldin og segja frá sínum hlut. Nemendur gefa hópverkefnum stjórnur.</p>	<p>6. lota</p> <p>Munnleg tjáning Framsaga</p>

Þigurlína Jónsdóttir

Söngtextar

KOMDU OG SKOÐAÐU SÖGU MANNKYNS

Tónlist rauði þráðurinn í öllu námi grunnskólans

Nú glitrar mold og mar

Nú glitrar mold og mar
í mánaloga.
Hægur er blærinn.
Hljótt er um voga.
Báturinn bíður þín,
brúðfarar ljóðin mín.
Heilaga Hulda,
heilaga Hulda.

Guðmundur Guðmundsson

El Condor Pasa

I'd rather be a sparrow than a snail.
Yes I would.
If I could,
I surely would.

I'd rather be a hammer than a nail.
Yes I would.
If I only could,
I surely would.

CHORUS

Away, I'd rather sail away
Like a swan that's here and gone
A man get tied up to the ground
He gives the earth
It's saddest sound,
It's saddest sound.

I'd rather be a forest than a street.
Yes I would.
If I could,
I surely would.

I'd rather feel the earth beneath my feet,
Yes I would.
If I only could,
I surely would.

Nú gaman, gaman er

Nú gaman, gaman er
í góðu veðri að leika sér,
og fönnin hvít og hrein
og hvergi sér á stein.
Ó já, húrtra tra la la.
Svo bind ég skíði á fiman fót
og flýg um móa og grjót.
Húrtra, húrtra, húrtra.

Og hér er brekkan há
nú hleypi ég fram af, lítið á
og hríðin rýkur hátt,
ég held það gangi dátt.
Ó já, húrtra tra la la.
Á fluginu mitt hjarta hló
ég hentist fram á sjó.
Húrtra, húrtra, húrtra.

Sú brekka þykir brött
og best að ganga yfir hól
en ég tel ekki neitt
þó ennið verði sveitt.
Ó nei, tra la la la.
Ég ösla skaflinn eins og reyk
og uni vel þeim leik.
Húrtra, húrtra, húrtra.

Klementínudans

Langt fyrir utan ystu skóga,
árið sem að gullið fannst.
Einn bjó smiður út í móa
og hans dóttir sem þú manst.

Litla smáin lofi fáin,
lipurtáin gleðinnar.
Ertu dáinn út í bláinn,
eins og þráin sem ég bar.
Ertu dáinn út í bláinn
eins og þráin sem ég bar.

Halldór Laxnes

Vertu til

Vertu til er vorið kallar á þig,
vertu til að leggja hönd á plóg.
Komdu út því að sólskinið vill sjá þig
sveifla haka, rækta nýjan skóg.

Tryggvi Þorsteinsson

Helstu hugtök, frum-, efnis- og leikniþættir tónlistar

Leiðbeiningar fyrir umsjónarkennara þegar
samþætta á tónlist við aðrar námsgreinar

Tónlist rauði þráðurinn í öllu námi grunnskólans

Fyrir nemendur á yngsta stigi

Þigurlína Jónsdóttir

Hér að neðan fara einfaldar skýringar á helstu þáttum tónlistar sem umsjónarkennari getur huga að við sæmþættingu tónlistar við aðra námsgreinar barna á yngsta stigi:

Hlustun

Kennarar þurfa að skapa tónlistarvænt afslappað umhverfi t.d. púðakrók. Þar fá nemendur að hlusta á fjölbreytta tónlist og fá að bregðast við henni með því að hreyfa sig, klappa, dansa eða leika á ásláttarhljóðfæri t.d. hristur eða litlar handtrommur eða hljóðfæri sem börnin hafa búið til sjálf eða fundið í náttúrunni t.d. steina, trjábúta, skeljar o.s.frv.

Ung börn hafa stutt úthald eigi aðeins að hlusta sér til ánægju. Þau þurfa tengingu við eitthvað eða ástæðu fyrir því af hverju þau eru að hlusta og eftir hverju þau eiga að hlusta t.d. ákveðnu hljóðfæri eða breytingu í hrynn (takti), styrkleika (sterkt eða veikt) eða blæ (gleði, sorg, reiði). Mörg tónverk fela í sér sögu eða ævintýri sem kveikja löngun barnanna til sköpunar t.d. að teikna, mála, móta sögupersónur eða sýna látbragð. Með æfingunni eykst úthaldið og ánægjan og tónlistarupplifunin verður kveikjan að frjóu skapandi skólastarfi. Velja þarf fjölbreytta tónlist með og án orða frá sem flestum menningarheimum.

Söngur

Söngur fylgir allri menningu og er sjálfsprottinn og byrjar sem hjal og söngl með eða án orða. Börn söngla þegar þau leika sér og syngja með eða án orða í leik ein eða með öðrum. Oft söngla þau hendingar í leik t.d. „þú getur ekki náð mér“ eða tauta við sjálf sig þegar þau eru að dunda sér við eitthvað. Þetta getur verið upphaf af því að búa til lög og þarf að hlúa vel að með nærfærni. Velja þarf texta sem hæfa aldri og þroska barnanna og þeim hugarheimi sem þau hrærast í. Í sæmþættingu er mikilvægt að textinn eða heiti lagsins tengist á einhvern hátt viðfangsefninu í sæmþættingunni. Velja þarf tónhæð sem hæfir barnsröddinni og hafa ber í huga að þeim liggur hærra rómur en okkur fullorðna fólkinu. Gefa þarf góðan gaum að innihaldi textans, túlkun hans og stíltegund þegar sungið er. Þú syngur ekki gleðisöng með fýlusvip.

Velja þarf stutt lög fyrir yngstu börnin með ekki of vítt tónsvið þ. e. fer ekki mjög djúpt niður eða hátt upp. Kennarinn þarf að velja lög sem honum finnast áhugaverð þannig að hann smiti nemendur með áhuga sínum. Hann þarf að ná

augnsambandi við nemendur þegar hann er að kenna lögin þannig að nemendur finni og sjá áherslur í svipbrigðum hans. Gott er að leyfa nemendum að klappa púlsinn um leið og lögin eru lærð og hreyfa sig.

Hreyfing

Hvetjið nemendur til að hreyfa sig frjálst þegar þeir syngja eða hlusta á tónlist. Seinna þegar nemendum er eiginlegt að hreyfa sig í takt við tónlistina má bæta dansi við og í framhaldinu hvetja nemendur til að búa til dans við ákveðna hentuga tónlist. Langir borðar og blöðrur sem þau hreyfa hjálpa börnum oft til að koma sér af stað. Aðstoðið börnin við að finna hvernig mismunandi líkamspartar framleiða mismunandi hljóð t.d. með höndum, fótum, fingrum og handleggjum og einnig mismunandi leiðir að koma sér á milli staða t.d. hlaupa, hoppa, renna, ganga o.s.frv. Það þarf að hjálpa þeim að finna púlsinn í tónlistinni með því t.d. að klappa taktinn, ganga taktinn eða slá á ásláttarhljófæri. Hjálpa þeim að líkja eftir fyrirbærum í umhverfinu t.d. skýjum, rigningu, vindi, stormi til að túlka tónlist. Afmarka þarf svæðið þar sem börnin hreyfa sig, það má hvorki vera of lítið eða fullt af hlutum sem hægt er að rekast á eða of stórt þannig að það bjóði upp á hlaupalæti. Nemendur æfast í að bregðast við breytingum í tónlistinni s.s. hraða, styrkleika og blæbrigðum.

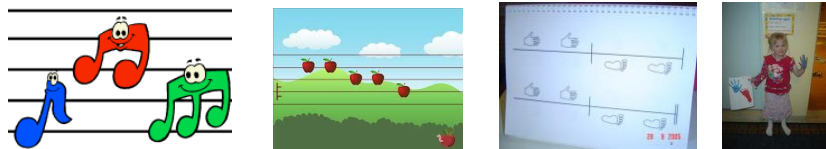
Hljóðfæraleikur

Hafið smá safn af ásláttarhljóðfærum við höndina, handtrommur, stafi, fingrasmellur og hristur og einnig hljóðgjafa sem börnin hafa útbúið sjálf. t.d. má nota sírópsdósir með mismunandi innihaldi, baunir, hrísgrjón, hveiti, skopparabolta, glerperlur, tréperlur o.s. frv. (ekki of mikið í hvern bauk). Litlar plast gosflöskur eru skemmtilegar og hægt að setja í þær mismunandi skemmtilega smáhluti s.s. marglitar perlur eða pappírsklemmur, tölur, smápeninga o.s.frv. Steinar, skeljar og ýmis eldhúsáhöld og verkfæri eru oft góðir hljóðgjafar. Einnig eru alltaf börn í bekknum sem eru að læra á hljóðfæri í tónlistarskólunum og kjörið tækifæri að fá þau til að spila á sitt hljóðfæri eða á mál- eða tréspil séu þau til staðar og félagarnir spili púlsinn (taktinn) með. Algengustu takttegundir eru tví-, þrí- eða fjórskiptur taktur og er þá klappað einn-tveir; einn, tveir, þrír; eða einn tveir, þrír- fjór og alltaf höfð áhersla á einn. Bæði í söng og hljóðfæraleik koma fyrir hraða- og styrkleikahugtök eins og hægt (largo)/hratt (allegro), sterkt (f)/veikt (p) og fjöldi ítalskra orða sem tákna form, blæ eða hughrfin sem laginu eða tónsmíðinni er ætlað að ná.

Sköpun

Tónlist og hreyfing eru góður grunnur til að styðja við sköpunarkraftinn í börnum. Börn hafa fjórugt ímyndunarafl og þurfa rými til að gera tilraunir með hina ýmsu hljóðgjafa bæði hefðbundna og óhefðbundna. Oft má kynda undir sköpunarkraftinn og sýna þeim leiðir hvernig hægt er að kanna hljóðheiminn t.d. með því að fá þeim pappírsblað og spyrja: „Hvað geturðu fengið mörg mismunandi hljóð úr pappírsblaði?“ t.d. krumpa, rífa, sveifla o.s.frv. Hvetjið börnin til að búa til dansspor við tónlist og einnig semja eigin lög eða tónverk eða hljóðverk t.d. við sögur eða ljóð. Upplagt er að kanna hljóðumhverfið t.d. á skólalóðinni, renna priki eftir járnrimlahandriði eða girðingu, slá í öskutunnur, járnror í ljósastaura o.s. frv. Einnig að hlusta eftir umhverfishljóðum eins og rigningu, vindi, sjávarnið, bílahljóðum, fólki að tala saman eða börnum að leik. Þetta gerir þau næmari fyrir því að skynja umhverfið og tónlistina og þeirri fegurð sem í henni býr.

Lestur - ritun

Börn þurfa ekki að vera læs á nótur til að geta fært tónverkin sín í letur. Letrið þarf að sýn tvennt hvort tónninn fer upp eða niður og hvort hann er stuttur eða langur. Börnin geta t.d. gert mislög strík eftir lengd tónanna og tröppur eða strík sem vísa upp á við eða niður á við í samræmi við hreyfingu laglínunnar. Þetta hjálpar þeim að muna tónverkið sem þau eru að skapa. Einnig geta nemendur sýnt styrkleikabreytingar með vaxandi styrk (crescendo) < og dvinandi styrk (diminuendo) > með þessum viðurkenndu táknum sem þau þekkja líka úr stærðfræðinni sem meira en og minna en og auðvelt er að teikna.

Inn í hvern og einn þessara þátta falla svo **laglína, púls, hrynur(taktur), hljómur, styrkur, blær, form og stíll.**

Hlutverk kennarans

Hlutverk kennarans er að skapa frjóan jarðveg og vera opinn og styðjandi í tónlistarupplifun með nemendum sínum.

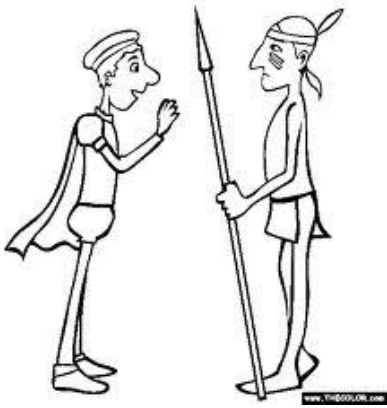
Komdu og skoðaðu sögu mannkyns -vinnublöð-

Komdu og skoðaðu sögu mannkyns - Lykilorð

MANNKYNSSAGA

Komdu og skoðaðu sögu mannkyns - Lykilorð

FRUMBYGGJAR

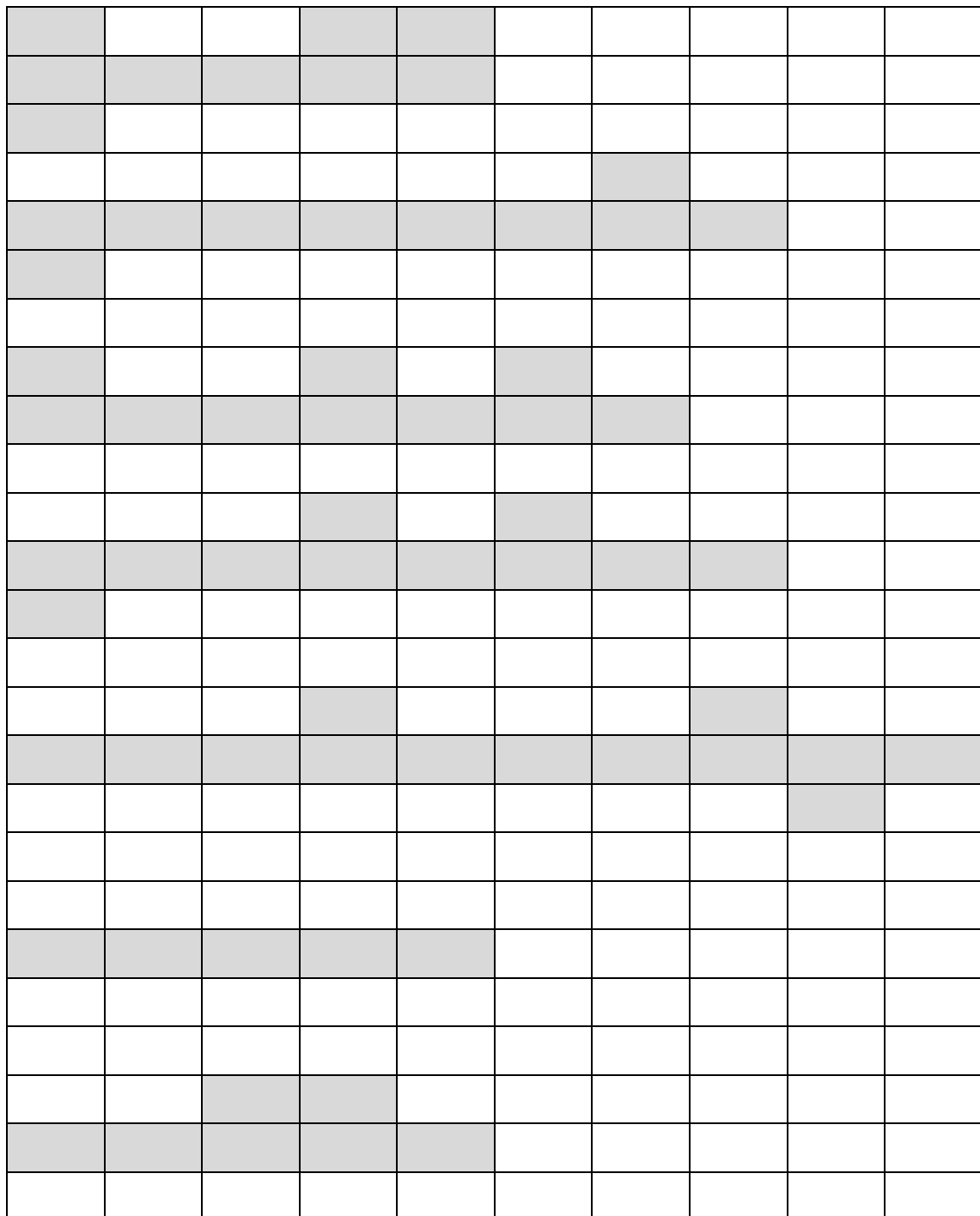
Komdu og skoðaðu sögu mannkyns - orðasúpa

Ð E N D M R N T F A R A Ó T Í
S J R P S Ú O Ð J L A N Í U H
I U Ó O L Æ M Þ Ó H F Ö E N N
L J P S Ó L Ð Í Ð E K T V G P
K P A T H Á U N A I V F E L Í
I F A U A H R U T M R R R T R
R L S L N L L M U T U K L A
T U R Í G I J Í E R I M S E M
H G Ó N N S Ó L K E R M M N Í
O V B A Ð M U L L A U E I D D
L É O F T H J Ú P U R N Ð I I
O L K U L A U S D K R N J N I
R A P A P Í R U S Ö Ð J A G U
G E K A S T A L I B Ý L I U L
Y F I J A R Ð S K O Þ R Æ L L

Finndu orðin:

FRUMMENN	FARAÓ	KASTALI
MÚMÍA	SILKI	VERKSMÍÐJA
PAPÍRUS	POSTULÍN	BAÐMULL
PÍRAMÍDI	ÞRÆLL	FLUGVÉL

Komdu og skoðuðu sögu mannkyns - orðaskuggar

Finndu skuggann af orðunum hér fyrir neðan:

þræll, verksmiðja, postulín, múmía, kastali, píramídi, silki

Mat

Nemendur lita stjórnur og plasta og geyma hjá sér. Síðan rétta þeir upp viðeigandi stjórnun þegar þeir eru beðnir að meta vinnu félaga sinna, sína eigin eða hópsins. Síðan krossar nemandinn í réttan dálk á stjörnumatsblaðið, þ.e. ef hann fær mjög gott setur hann x í dálkinn lengst til vinstri.

Mat - Stjörnur

Mjög góð vinna!

Góð vinna!

Þú getur gert betur!

